

7. Шульга Н. А. Этническая самоидентификация личности / Н. А. Шульга. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1996. – 200 с.
8. Кочетков В. В. Национальная и этническая идентичность в современном мире / В. В. Кочетков // Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология. 2012. №2. С.144 – 162.
9. Кочетков В. Идентичность в международных отношениях: характеристики, роль и пути формирования / В. Кочетков // Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология. 2010. №2. С.100 – 114.
10. Українське суспільство: моніторинг соціальних змін / Нац. акад. наук України, Ін-т соціол. – Київ: [б. в.], 2015. - Виходить щорічно. - ISSN 2409-1103

УДК 347.22

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛАШТУВАННЯ КЕНОТАФІВ УЗДОВЖ ДОРІГ І ШОСЕ В УКРАЇНІ

О.В. Гербич, О.І. Антонюк

Анотація. У даному дослідженні проаналізовано поточний стан законодавства та проблемні питання встановлення пам'ятників біля доріг в Україні, а також сформульовані пропозиції щодо їх вирішення, у тому числі шляхом внесення змін у чинне законодавство. Під час дослідження були використані, зокрема, методи порівняння, аналізу, синтезу.

Ключові слова: кенотаф, Укравтодор, могила, пам'ятник, місця загибелі.

Пишучи про сучасні грецькі придорожні меморіали, Саккопулос (Saccopoulos) зазначає, що присутність монумента на місці, де сталася смерть, спостерігалася ще в античності. Стародавні греки ставили пам'ятники загиблим воїнам на полях битв [1].

У православної Греції вздовж доріг стоять невеликі каплиці, за склом яких горять свічки. У Франції на місцях загибелі людей у ДТП ставлять на узбіччях чорні силуети, розірвані червоною блискавкою [2]. У нашій же країні родичі загиблого ставлять величезні хрести та кам'яні споруди на згадку про нього обабіч доріг.

У час стрімкої глобалізації сучасного світу, динамічності розвитку суспільства, моральних засад і звичаїв, багато питань, які вникають при цьому, залишаються поки що нормативно неврегульованими. Одним з таких питань, що не має достатнього законодавчого закріплення у нашій державі, є встановлення пам'ятників померлим біля дороги (або кенотафів) та розміщення іншої похоронної атрибутики на місці загибелі людей.

Встановлення кенотафів і правове регулювання цього процесу має характеризуватися підвищеною зацікавленістю з боку вітчизняних науковців, оскільки це явище набуло широкого поширення, на багатьох дорогах та трасах нашої країни можна зустріти такі об'єкти, проте на законодавчому рівні їх встановлення допоки не знайшло врегулювання. На жаль, на сьогоднішній день відсутня широка дискусія у вітчизняних наукових щодо цього питання.

Кенотаф (в перекладі з давньогрецької порожня могила) – це надгробний пам'ятник у місці, яке не містить останків покійного, свого роду символічна могила [3]. Наприклад, деякі скіфські кургани на території України вважаються кенотафами.

Сьогодні встановлення кенотафа є досить поширеним явищем. Кенотафи можна зустріти не лише в спеціально призначених для цього місцях – цвинтарях, а й достатньо часто – на місці загибелі людини (наприклад у ДТП).

Подібні кенотафи призначені для увічнення пам'яті та проведення ритуалів поминання у традиційні, частіше релігійні поминальні дні. Раптова загибель близької і коханої людини, а нерідко декількох членів однієї сім'ї, викликає стільки емоцій, що пам'ятника – надгробки на цвинтарі здається недостатньо, і тоді на місці трагедії встановлюється кенотаф.

Питання встановлення кенотафа громадськими організаціями або державою вирішується органами місцевого самоврядування через прийняття відповідних рішень і виділення коштів на це. Встановлення ж такої споруди приватними особами на власні кошти, наприклад на згадку про загибелі людину у ДТП – залишається неврегульованим на сьогоднішній день.

Приватні особи рідко з ким узгоджують встановлення кенотафа. У містах, як правило, обмежуються вінками, траурними стрічками і квітами, а от на дорозі чи шосе, зазвичай, встановлюються великі кам'яні споруди, хрести або навіть все разом, частіше за все це робиться незаконно.

Це призводить до того, що ці споруди заважають працівникам профільного підприємства проводити покіс, порушується відвід і ускладняється прибирання снігу в зимовий період. Головним же фактором є те, що водії відволікаються на ці пам'ятники під час руху, а також, у момент ДТП можуть з ними зіткнутися та нанести пошкодження транспортному засобу, собі та оточуючим.

Наприклад, служба автомобільних доріг у Чернігівській області щорічно приділяє увагу цьому питанню. Річ у тому, що шляховики зобов'язані прибирати все стороннє з узбіч доріг, будь то незаконно встановлений рекламний щит або ритуальна атрибутика. Але ця проблема є особливою, адже має не лише правову, але й моральну складову і далеко не кожен працівник ДП «Чернігівський обласний автодор» «підніме руку» на пам'ятний знак. Тому шляховики і просять сім'ї загиблих добровільно прибрати всі вінки, пам'ятники або усипальні з узбіч [4].

Щодо релігійного аспекту цього питання, то на думку священнослужителів, ніякого релігійного чи духовного значення такі пам'ятки не мають, адже вони церквою не освячуються і є лише побутовою традицією.

Деякі громадяни встановлюють на узбіччях не просто маленькі хрестики з вінками, а справжні пам'ятники, які, наприклад, можна спостерігати на узбіччях доріг Львів-Шегині та інших місцях [5].

Наприклад, у Держдумі Російській Федерації у минулому році, було зареєстровано законопроект щодо заборони поховальної атрибутики обабіч доріг [2].

Але разом з моральним та духовним аспектом, у цьому питанні є ще і правовий аспект. Відповідно до ч. 1 ст. 376 Цивільного кодексу України, така споруда є самочинним будівництвом, оскільки: «житловий будинок, будівля, споруда, інше нерухоме майно вважаються самочинним будівництвом, якщо вони збудовані або будуються на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, або без належного дозволу чи належно затвердженого проекту, або з істотними порушеннями будівельних норм і правил» [6].

У статті 9 Закону України «Про автомобільні дороги» передбачена заборона встановлювати в межах відведеної смуги об'єкти, які не є складовими автомобільних доріг, без узгодження з їх власниками. Будівництво споруд, об'єктів дорожнього сервісу, автозаправних станцій, прокладення інженерних мереж та виконання інших робіт у межах смуги відведення автомобільних доріг здійснюються згідно з дозволом органів державного управління автомобільними дорогами (що розглядається протягом 30 днів) і за попереднім погодженням з відповідними підрозділами Національної поліції в порядку, передбаченому законодавством України [7].

Зважаючи на вищенаведене, пропонується внести зміни до Закону України «Про поховання та похоронну справу», додавши розділ, який би регулював встановлення кенотафів та іншої похоронної символіки поза кладовищем, а також містив основні керівні засади у цій сфері. При цьому доцільно розробити спеціальний порядок, який би визначив правила розміщення та безпеки, плати за послуги дозволів та органи, які матимуть повноваження у цій сфері.

До обов'язків Укравтодору належить, зокрема обслуговування автомобільних доріг, слідкування за чистотою та ремонт автобусних зупинок на маршрутах міжміського сполучення, що визначається Положенням про Державне агентство автомобільних доріг України, затверджене указом Президента від 13 квітня 2011 р. [8]. Вбачається доцільним передати вирішення питань розміщення кенотафа обласним відділенням цього агентства, поліції і спеціальному органу у складі

місцевого виконкому або адміністрації, який би виконував функції щодо будь-яких споруд обабіч доріг, повноваження щодо видачі дозволів на встановлення та слідкування за кенотафами та похоронною символікою.

Наприклад, це можна врегулювати так само, як і питання рекламних банерів на узбіччі. Відповідно до п.16 Постанови Кабміну Про затвердження типових правил розміщення зовнішньої реклами [9], видача дозволу на встановлення рекламних банерів на узбіччі погоджується робочим органом (який утворює сільська, селищна, міська рада у вигляді відділу, управління, іншого виконавчого органу або покладення відповідних функцій на існуючий відділ, управління) з власником місця або уповноваженим ним органом (особою), а також з Укравтодором або власниками автомобільних доріг та Національною поліцією – у разі розміщення зовнішньої реклами у межах смуги відведення автомобільних доріг.

Таким чином, зацікавлена у встановленні кенотафу особа зверталася би до спеціального робочого органу в межах місцевої ради, а той у свою чергу погоджував би питання з Укравтодором та поліцією і видавав дозвіл на таке встановлення.

За бажанням зацікавлена особа могла би укласти договір про надання послуг з облавтодором щодо обслуговування (ремонт і т.п.) кенотафу. Доцільно визначити порядок встановлення кенотафу, зокрема передбачивши, що воно має відбуватися у присутності представника облавтодору, який мав би слідкувати за додержанням стандартів і вимог, що також потребують врегулювання у Порядку, як зазначалося вище.

Також вважається за необхідне внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, встановивши відповідальність за облаштування особами похоронної споруди обабіч дороги без дозволу, при чому санкцію статті необхідно зробити альтернативною, обумовивши покарання розміром споруди (чим більше кенотаф – тим більше штраф).

Висновки.

Кенотафи розташовані на межі життя та смерті, приватного та публічного, норм моралі та норм закону. Відзначення смерті на дорозі не є чимось новим, але важливість правового регулювання цього процесу назріло не так давно і пов'язано з неоднозначним ставленням у суспільстві до таких споруд як можливою загрозою для учасників руху у майбутньому. Чітке розмежування компетенції між державними органами, вироблення та прийняття порядку встановлення таких об'єктів надасть можливість врегулювати цей процес, зберегти життя учасників дорожнього руху, наповнювати бюджет і створювати робочі місця, що є дуже важливим у сьогоднішньому скрутному стані нашої економіки. Серед напрямів законодавчого врегулювання вбачається за необхідне:

1. внесення змін до Закону України «Про поховання та похоронну справу», додавши розділ, який би регулював встановлення кенотафів та іншої похоронної символіки поза кладовищем, а також містив основні керівні засади у цій сфері;

2. прийняття порядку, який би визначив правила розміщення кенотафів та безпеки, плати за послуги дозволів та органи, які матимуть повноваження у цій сфері. Відповідні повноваження пропонується надати робочому органу, який утворює сільська, селищна, міська рада у вигляді відділу, управління, іншого виконавчого органу або покладення відповідних функцій на існуючий відділ, управління, який має узгоджувати ці питання з Укравтодором або власниками автомобільних доріг та Національною поліцією;

3. внесення зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, встановивши відповідальність за облаштування особами похоронної споруди обабіч дороги без дозволу.

Анотація. В данном исследовании проанализировано текущее состояние законодательства и проблемные вопросы установления памятников у дорог в Украине, а также сформулированы предложения по их решению, в том числе путем внесения изменений в действующее законодательство. При исследовании были использованы, в частности, методы сравнения, анализа, синтеза.

Ключевые слова: кенотаф, Укравтодор, могила, пам'ятник, места гибели.

Abstract. This study analyzes the current state of legislation and problems installing monuments along roads in Ukraine and formulated proposals for their solution, including through amendments to existing legislation. In the study it was used in particular comparison methods, analysis, synthesis

Keywords: cenotaph, Ukravtodor tomb, monument, place of death.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кухаренко С. Придорожні пам'ятники: сучасний феномен, або тяглість традицій / С. Кухаренко. // Народознавчі зошити. – 2010. – №3-4. – С.371-377.
2. Буккер И. Траурные венки на пыльных обочинах [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pravda.ru/society/how/17-05-2013/1156585-memory-0/>.
3. Українська радянська енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://leksika.com.ua/13191014/ure/kenotaf>.
4. Автдорівці Чернігівщини просять не встановлювати ритуальні пам'ятники та не вішати вінки біля доріг [Електронний ресурс] // Наше слово. – 2015. – 21 липня. – Режим доступу до ресурсу: <http://nslovo.com/blog/na-dorohah-chernihivschyny-prosyat-ne-vstanovlyuvaty-rytualni-pamyatnyky-ta-ne-vishaty-vinky>.
5. С українських дорог уберут венки и памятники [Електронний ресурс] // Цензор. Нет. – 2009. – Режим доступу: http://censor.net.ua/news/97039/s_ukrainskih_dorog_uberut_venki_i_pamyatniki.
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV з подальшими змінами // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
7. Про автомобільні дороги: Закон України від 07 жовтня 2005 року № 891-VI з подальшими змінами // Відомості Верховної Ради. – 2005. – № 51. – Ст. 2674.
8. Положення про Державне агентство автомобільних доріг України: затверджене Указом Президента від 13 квітня 2011 р. № 456/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – Ст. 1262.
9. Про затвердження типових правил розміщення зовнішньої реклами: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2003 р. № 2067 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 52. – Т.1. – Ст. 2817.

УДК 9.902

ВІЙСЬКОВА СПРАВА У СКОТАРІВ СЕРЕДНЬОБРОНЗОВОГО ВІКУ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

А.П. Дубяга, Р.О. Литвиненко

Анотація. Стаття є історіографічним нарисом досліджень, присвячених військовій справі скотарів середнього бронзового віку Північного Причорномор'я. Наводиться аналіз підходів до класифікації та інтерпретації предметів озброєння, акцентується увага на дискусійних питаннях дослідження військової справи катакомбної спільноти.

Ключові слова: Північне Причорномор'я, середній бронзовий вік, катакомбна культура, поховання, військова справа, зброя.

Для катакомбної культури притаманна поширеність військових поховань [8, с.38], які визначаються характерним супровідним реманентом (сагайдачні набори, ножі, сокири, булави, вістря списів і дротиків тощо). Взагалі на думку окремих дослідників, зокрема С.Ж. Пустовалова, катакомбна спільнота перебувала на військово-демократичному етапі розвитку [0, с.215]. Вже заради перевірки цієї тези видається актуальним дослідження військової справи доби середньої бронзи. Але попри безперечну важливість цієї проблеми, ґрунтовних, узагальнюючих праць з питань військової справи катакомбної людності немає, а переважна більшість публікацій з цієї проблеми не виходить за формат статей.

Т.Б. Попова в своїй монографії, присвяченій катакомбній культурі, обмежується констатацією наявності зброї в похованнях представників катакомбної культури. Подається інформація, що кам'яні поліровані сокири та різноманітні стріли трапляються часто; також наголошується, що